

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/206574,Marek-Wierzbicki-Sowietyzacja-Europy-Srodkowo-Wschodniej-1944-1956.html>
01.03.2026, 09:25

Marek Wierzbicki: Sowietyzacja Europy Środkowo-Wschodniej 1944-1956

Państwa Wielkiej Trójki na konferencjach w Teheranie, Jałcie i Poczdamie dokonały podziału Europy na strefy wpływów: sowiecką, obejmującą środkową i wschodnią część „Starego Kontynentu” oraz amerykańską, w skład której weszły kraje Europy Zachodniej.

19.09.2025

[II Wojna Światowa](#)

Sowietyzacja państw i narodów Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1944-1956 była efektem ekspansji sowieckiej na tym obszarze, spowodowanej sukcesami Armii Czerwonej na Froncie Wschodnim. W ich następstwie, państwa Wielkiej Trójki (USA, Wielka Brytania i Związek Socjalistycznych Republik Sowietkich) na konferencjach w Teheranie (30 listopada-2 grudnia 1943), Jałcie (4-11 lutego 1945) i Poczdamie (16 lipca - 2 sierpnia 1945 r.) dokonały podziału Europy na strefy wpływów: sowiecką, obejmującą środkową i wschodnią część „Starego Kontynentu” oraz amerykańską, w skład której weszły kraje Europy Zachodniej.

Różne modele, wspólny kierunek

Idąca w ślad za tymi postanowieniami sowietyzacja krajów i narodów Europy Środkowo-Wschodniej (rozumiana jako przenoszenie wzorców prawno-ustrojowych i kulturowych ze Związku Sowieckiego do krajów podbitych) została zapoczątkowana militarnym podbojem, dokonany w trzech modelach:

- inkorporacji (obejmującej państwa bałtyckie oraz ziemie zachodnio białoruskie i zachodnio ukraińskie II RP wcielone bezpośrednio do ZSRS),
- eksportu rewolucji komunistycznej, który polegał na tym że w krajach, które zostały zajęte przez Armię Czerwoną, partie komunistyczne pod jej osłoną dokonywały transformacji systemu społeczno-politycznego w duchu sowieckim, ale pozostawiając tym państwom wszystkie atrybuty niepodległości, a więc własne wojsko, rząd, administrację i wymiar sprawiedliwości (Polska, Czechosłowacja, Węgry, Rumunia, Bułgaria, Niemiecka Republika Demokratyczna),
- rodzimej rewolucji komunistycznej - przeprowadzanej tam, gdzie komuniści samodzielnie usunęli wojska niemieckie i stanowili dominującą siłę polityczną (Jugosławia, Albania).

Od 1948 roku, po 2-3 letnim okresie przejściowym, rozpoczął się właściwy okres przenoszenia sowieckich wzorców ustrojowych do krajów podbitych, nazywany najczęściej stalinizmem. Dopiero wówczas nastąpił okres niepodzielnych rządów partii komunistycznych. Ostatecznie zniknął demokratyczny system polityczny, zastąpiony scentralizowaną dyktaturą, z partią komunistyczną jako jedynym centrum decyzyjnym, któremu podlegały wszystkie instytucje państwa oraz organizacje społeczne.

Na co dzień obywateli trapiła cenzura prewencyjna, rządy policyjne, masowy terror oraz inwigilacja, która prowadziła do atomizacji i zastraszenia obywateli oraz likwidacji społeczeństwa obywatelskiego, stanowiącego sieć niezależnych od władzy stowarzyszeń i instytucji społecznych.

Pod przymusem likwidowano indywidualne gospodarstwa chłopskie, wprowadzając kolektywny model rolnictwa. W życiu publicznym obowiązywała tylko jedna ideologia tzn. komunistyczna, a na każdym kroku podkreślano zależność od ZSRS.

Kraje Bloku Sowieckiego oddzielała od Zachodu „Żelazna Kurtyna”, ograniczająca do minimum kontakt ze światem zewnętrznym. Na co dzień obywateli dotykało zwalczanie religii, bieda, wszechobecna propaganda i terror.

Panowała też niewolnicza zależność od Związku Sowieckiego, która była widoczna poprzez obecność doradców sowieckich w aparacie bezpieczeństwa, wojsku, administracji. Symbolem sowietyzacji Polski był np. marszałek Konstanty Rokossowski – obywatel i marszałek sowiecki, który został Marszałkiem Polski, wicepremierem i ministrem obrony narodowej.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

II wojna światowa

Artykuł